

Василик Л.Є., д. н. соц. ком., доцентка,
завідувачка кафедри журналістики ЧНУ імені Ю. Федьковича

СТРАХУВАННЯ ЖУРНАЛІСТІВ НА ВІЙНІ: ЩО НЕ ТАК?

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну постала потреба захистити журналістів, які працюють на передовій. Це спонукало внести зміни у медіаправо. До Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» внесено норму про обов'язкове страхування медійників. Однак повноцінно законодавство досі не запрацювало.

Ключові слова: медіаправо, страхування журналістів, війна

Україна зобов'язала страхувати життя журналістів. У серпні 2022 року після вторгнення Росії і загибелі багатьох медійників на фронті набув чинності законодавчий акт № 7367, який передбачає обов'язкове страхування працівників ЗМІ на період їхнього відрядження у зону бойових дій. У пояснювальній записці до документу йдеться, що Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» доповнюється статтею 15 «Порядок відрядження журналістів у місця надзвичайних подій та умови їх діяльності в цих відрядженнях». Законодавчі зміни зобов'язують забезпечувати «журналістів та інших працівників, які відряджені працювати в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповану територію України, засобами, призначеними для захисту від уражень вогнепальною зброєю, осколкових уражень, а також медичними аптечками. Крім того, журналісти та інші працівники, які відряджені працювати в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповану територію України, підлягають обов'язковому страхуванню коштом роботодавця у разі заподіяння шкоди їх життю і здоров'ю у зв'язку з виконанням професійних обов'язків» [4]. До журналістів прирівнюються також кіно- і телеоператори, режисери та інші працівники у сфері медіа, якщо вони входять до складу відряджених груп. Таким чином роботодавці мали б укладати договір страхування зі страховою компанією на користь

працівника ЗМІ і брати на себе покриття ризиків для журналістів під час небезпечних редакційних завдань.

Журналістка видання «Spiegel» Рената Німтц-Кьостер, порівнюючи німецьке медіазаконодавство та українське, каже, що у Німеччині це питання не дискутується: само собою зрозуміло, що всі журналісти у небезпечних відрядженнях застраховані. Без такої страховки журналіста не допустять до роботи. Страхують, звичайно ж, роботодавці. Журналістка Росіта Рійтано – редакторка журналу італійської асоціації боротьби з мафією «Libera» й співавторка італійських газет «Repubblica» та «Il Foglio» – теж підкреслює, що в Італії обов'язково страхують усіх журналістів, які їдуть у небезпечні відрядження, пов'язані з ризиком для їхнього життя. В першу чергу – воєнних кореспондентів. Це недешева послуга – біля 400 євро за тиждень. Але є страховики, які на це йдуть. У них це робить найбільша страхова компанія «Дженералі». Страхування за кордоном покриває медичну допомогу в разі нещасного випадку, а також відшкодування родині в разі загибелі журналіста на війні.

Як же працює нововведення в Україні? Журналісти вважають, що навіть у прифронтову зону їхати ризиковано, не кажучи вже про передову. По-перше, території не розчищені саперами, тому можна підірватися на розтяжках; можуть трапитися снаряди, які не розірвалися, а по-друге, є більший ризик потрапити під обстріли, адже лінія фронту поряд і місцевість частіше прострілюється. Однозначно хотілося б мати страхові гарантії.

Проте до реалізації законодавчих ініціатив ще далеко. Вивчаючи проблему, ми з'ясували, що на сайтах українських страхових компаній в переліку послуг страхування життя досі такої послуги немає. Тож довелося поспілкуватися з українськими страховиками особисто, звернувшись за роз'ясненням до п'яти найбільших страхових компаній:

У «MetLife» та «ТАС» однозначно не відповіли, чи готові йти назустріч журналістам, зауваживши лиш, що таке страхування має дуже високі ризики, тож поки проблема обговорюється на рівні консультацій. У «PZU Україна Життя» теж чіткої відповіді не знайшлося. Як і в «УНІКА Життя». Щодо «ARX Life», то страховики одразу ж зізналися, що не мають такої послуги і в найближчий час її запровадження не розглядають. Отож чітких пропозицій страховий ринок України наразі не готовий надати для ЗМІ.

Звернувшись до Закону України «Про страхування», ми з'ясували, що введення нового виду обов'язкового страхування життя – доволі складна процедура: для того, щоб страхування почало працювати, Кабінет Міністрів повинен встановити порядок та правила його проведення. Це означає: треба розробити форми типового договору, особливі умови ліцензування страхування, визначити розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів або методику розрахунків. На такий вид страхування страхові компанії мають отримати й ліцензію Нацбанку. Наразі сам закон не містить доручення Кабміну розробити ці кроки. Тож станом на сьогодні ми маємо фактично непрацюючий вид страхування без механізмів та умов його реалізації.

Крім того, постають ще питання. По-перше, чи захочуть страхові компанії отримати відповідну ліцензію, адже їх може стримувати розуміння непростих ризиків, на які вони йдуть. По-друге, чи всі редакції зможуть знайти кошти на обов'язкове страхування працівників ЗМІ? Поки всі ці питання обговорюються, нагадаємо ще одне доповнення до ст. 15.: у разі неможливості забезпечення визначених на такі випадки гарантій суб'єкти у сфері медіа не мають права відряджати працівників у місця надзвичайних подій без їхньої згоди. Але виконувати журналістську роботу треба, тож, всупереч обставинам, журналісти йдуть у «гарячі точки» на свій страх і ризик. З огляду на те, що немає цілковитої ясності щодо механізмів страхування та щодо реалізації вимог закону, власники ЗМІ не виконують ці норми, знаючи, що їм нічого за це не буде, адже «ні моніторингу виконання, ні відповідальності не передбачено. Універсальна фраза на всі випадки: «відповідальність відповідно до законодавства України» [1].

На щастя, закон також передбачає можливість страхування за рахунок будь-яких інших не заборонених законом джерел: грантів, благодійних фондів, громадських організацій... Наразі на перехідний час в Україні створено Міжнародний фонд страхування журналістів (МФСЖ). Ініціаторами його заснування стали шість громадських організацій: Фундація «Суспільність», Асоціація «Незалежні регіональні видавці України», ІМІ, «Детектор медіа», Центр демократії та верховенства права та ІРРП. Ідею створення фонду підтримала Всесвітня газетна асоціація (WAN-IFRA), яка виділила для цієї мети кошти. МФСЖ співпрацює з міжнародною страховою компанією «Insurance for Local Media». Страхувати журналіста фонд може на термін від одного до трьох

днів, обумовлена й сума страхового покриття. Закон передбачає також можливість «забезпечити страхування для журналістів за допомогою кооперації редакцій» [2]. Коли ж запрацює ринок страхових послуг для журналістів, сказати складно.

Список літератури

1. Бриж Є. Як працює закон про обов'язкове страхування журналістів: пояснює юрист (2022). <https://detector.media/community/article/202840/2022-09-15-yak-pratsyuie-zakon-pro-obovyazkove-strakhuvannya-zhurnalistiv-royasnyuie-yuryst/>
2. Головенко Р. Новий закон про захист журналістів – роз'яснення юристів (2022). <https://detector.media/infospace/article/200951/2022-07-13-novyy-zakon-pro-zakhyst-zhurnalistiv-roz'yasnennya-yurystiv/>
3. Данькова Н., Остапа С. «Страхування журналістів – це норма будь-якої медійної практики. Вона навіть не має обговорюватись» (2022). <https://detector.media/community/article/201009/2022-07-15-strakhuvannya-zhurnalistiv-tse-norma-bud-yakoi-mediynoi-praktyky-vona-navit-ne-maie-obgovoryuvatys/>
4. Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України “Про страхування” (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>